

Catalunya a l'aldea global

Àngel Pes (*)

Abstract

Small societies must also adapt to an increasingly integrated world, economically, culturally and politically. Globalization is a polifaceted phenomenon transforming the world into a global village. Three examples of globalisation are the rapidly extended financial crisis, with the threat of global recession; the arrest of Pinochet in London on a Spanish warrant, marking the birth of a global public opinion; and the acceptance of differences as a way to solve conflicts both in Northern Ireland and in the creation of the European Union. Globalisation is forcing societies to adapt their cultural, institutional and political references. The two biggest transformations of the 20th Century have been continued economic growth and the political preeminence of democracy, which are interrelated. Catalan society has made a fundamental contribution to both in Spain. This is no guarantee for the future with globalisation. The complexity of modern society is based on the 17th Century principle of tolerance. Decentralisation promotes the natural process of self-government, but globalisation makes universal problems difficult to solve in a limited territory. The political union of Europe is the alternative. Prosperity is not the result of natural advantages, but of values which favour productivity. These values respect individual freedom. A business culture does not arise from business schools but from these values of democracy and tolerance. The role of the public sector is to guarantee social cohesion, efficient education and adequate infrastructures, including electronic communications.

L'adaptació d'una societat reduïda a un món cada vegada més integrat

Abans d'entrar en el contingut de la conferència vull agrair a la Societat Catalana d'Economia i en especial al seu President el Senyor Josep Jané la invitació a inaugurar el curs acadèmic 1998-1999. Per a mi és un honor al que procuraré correspondre amb una explicació amena, és a dir plaent i curta, que serveixi per encetar un debat sobre un tema de màxima actualitat com és l'adaptació d'una societat reduïda, la societat catalana, a un món cada cop més integrat, més global en una triple dimensió: econòmica, cultural i política. Precisament del fet que la globalització sigui un fenomen polifacètic se'n deriva la idea que es recull en el títol: la globalització transforma el món en una aldea global.

Tres exemples recollits la darrera setmana de les pàgines de qualsevol periòdic il·lustren el fenomen de la globalització. El primer es troba en la secció d'economia de tots els diaris: la crisi financera que començà el 1997 amb la devaluació d'una moneda de la que gairebé ningú en coneixia el nom, el bath thailandès, ha avançat com una bola de neu fins a truncar totes les expectatives favorables que hi havia sobre l'evolució de l'economia mundial. Recordem que fins i tot s'havia parlat que un nou paradigma econòmic de creixement sostingut amb estabilitat substituïria el do-

(*) Professor titular d'economia espanyola de la Universitat de Barcelona i delegat general de La Caixa.

mini dels cicles econòmics. Tot s'ha esvaït per una crisi iniciada en un país del sud-est d'Àsia que ha portat el món sencer al costat d'una nova depressió econòmica.

El segon exemple és la detenció a Anglaterra, a causa d'un ordre dictada per un jutge espanyol, d'un ex-dictador xilè, Pinochet, protegit per un passaport diplomàtic i pel càrrec de senador vitalici del seu país. El principi sagrat de la sobirania nacional i la no ingerència en els afers interiors d'un país han anat en orris davant l'audàcia d'un jutge i la contundència d'un sistema judicial que ha interpretat el sentit de les normes prescindint de les limitacions territorials i fent prevaldre la universalitat dels drets humans.

En aquest cas hi ha un altre aspecte més rellevant que la decisió judicial a l'hora d'il·luminar el significat de la globalització. Es tracta de la formació simultània d'una opinió pública mundial sobre el succés, que pressiona els governs implicats en l'afer, i es pot considerar l'expressió d'una voluntat política supra-estatal. És un fenomen que es repeteix regularment davant alguns problemes polítics que superen la capacitat de resposta dels Estats actuals com ara la conservació del medi ambient, o la defensa de la pau en les relacions entre els països, i és tot un símptoma de la direcció que la fletxa del futur assenyalava.

I el tercer exemple ens el dóna John Hume, guanyador del premi Nobel de la pau d'enguany per ser un dels protagonistes en l'obtenció de la pau a Irlanda del Nord. En una conferència pronunciada a Barcelona l'octubre de 1998 assenyalava que el conflicte irlandès, un conflicte local iniciat el segle XVII, ha entrat en vies de solució quan ha prosperat la idea de què els drets no són dels territoris, sinó de les persones. I mencionava també l'exemple de la Unió Europea, que ha prosperat quan els pobles d'Europa han decidit que la diferència no és una amenaça, com un referent per al procés de pau a Irlanda del Nord.

Correlació entre democràcia i desenvolupament econòmic

La globalització transforma les societats; i en una època de canvis molts referents culturals, institucionals o polítics entren en crisi perquè s'han d'adaptar a una realitat nova a la qual cada cultura, cada grup humà, hi ha d'acomodar les tradicions i les conviccions pròpies sense perdre la fesomia íntima. Aquest és un repte per a Catalunya avui en dia que convé resoldre amb una adequació de la cultura catalana, és a dir, de la manera pròpia d'entendre el món i d'actuar en el món.

El catalanisme, que és un dels components distintius de la cultura catalana, ha servit per adaptar la societat catalana als requeriments del segle actual. El segle XX ha produït en les societats contemporànies transformacions extraordinàries, només cal recordar les dues guerres mundials i la descolonització per mencionar-ne algunes, i és natural que les diferències més substancials entre les societats derivin de la forma com han encaixat les dues transformacions més rellevants de totes: el desenvolupament econòmic i l'articulació política de la societat en un règim democràtic.

En aquest moment sabem que ambdues qüestions estan relacionades. Amartya Sen, guanyador del Nobel d'economia de 1998, i també Douglas North, un altre guardonat, ens han explicat la

correlació existent entre democràcia i desenvolupament econòmic. D'acord amb aquests autors el sistema de valors que regeix una societat democràtica és el punt de partida del desenvolupament econòmic sostingut, perquè inspira el conjunt d'institucions socials adients per aconseguir-lo.

De què serveix el catalanisme en l'aldea global?

A Espanya aquest any és el vintè aniversari del règim democràtic actual i arreu es destaquen les realitzacions aconseguides durant aquest període, tant en termes de progrés econòmic com de convivència en un Estat democràtic. I convé remarcar la contribució decisiva del catalanisme en la construcció de l'Estat espanyol present atès que la seva característica més original, el reconeixement de les autonomies, començà amb el retorn de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat restaurada.

L'efectivitat del catalanisme per a la societat catalana durant aquest segle ha estat innegable i definitiva, sobretot per al desenvolupament econòmic i per a la difusió dels valors fonamentals d'una societat democràtica: el respecte a la llibertat de la persona, la confiança en l'esforç personal, en la capacitat d'iniciativa i en la creativitat individual i la tolerància vers la diversitat cultural.

Això no obstant, els mèrits acumulats no són cap garantia d'èxit per a dirigir la societat catalana cap al futur. Els mèrits mereixen el reconeixement col·lectiu per a la labor feta; tanmateix per a orientar-nos d'ara endavant només s'ha de confiar en un projecte de futur que sigui convincent. Així, doncs, és pertinent preguntar-se pel projecte de futur que ens proposa avui el catalanisme. De què ens serveix el catalanisme en l'era de l'aldea global?

Vertebrar una resposta en aquesta pregunta és, emprant una expressió coneguda, la labor que ara toca fer. I ben mirat tothom hi ha de participar. La resposta ha de ser el fruit d'un debat molt ampli i obert, sense prejudicis ni condicions prèvies.

La tolerància de la societat catalana

Es pot començar per destacar la complexitat creixent de la societat catalana que, accentuada pels moviments immigratoris d'origen nordafricà principalment, s'expressa amb la formació de minories socials diverses, des de col·lectius d'homosexuals fins a minories ètniques o culturals. L'articulació harmoniosa d'una societat complexa descansa en un principi antic, inventat i legitimat a finals del segle XVII: el principi de tolerància.

L'aplicació del principi de tolerància significa que la diversitat ètnica i cultural de la societat catalana ha de tenir un reconeixement estrictament igualitari atès que no hi ha unes aportacions més catalanes que unes altres. La tolerància es dona entre iguals que es respecten i decideixen en cada cas particular la forma de relació mútua, tot compartint la defensa del marc polític comú.

La tradició democràtica del catalanisme és ben adient per a inspirar aquest marc polític comú. El qual ha de recollir també la voluntat d'autogovern per a regular els interessos propis ine-

quífvocament demostrada per la societat catalana durant tot un segle. Es tracta d'una aspiració per la que des de Catalunya s'ha lluitat durant molts anys, fins i tot heroicament, i enllaça amb el reconeixement de la realitat històrica innegable de Catalunya com a poble amb unes tradicions i una personalitat pròpia.

Problemes universals en un àmbit territorial limitat

A més, l'exercici de l'autogovern impulsa la transformació de l'administració pública en la direcció adequada per adaptar-la als canvis induïts per la globalització. La descentralització del poder i dels recursos estatals és una conseqüència lògica dels esforços per acostar l'Estat als ciutadans a fi de millorar-ne l'eficàcia. El principi més clar i essencial per aconseguir-ho, el principi de subsidiarietat, postula que els béns i serveis públics han de ser competència del nivell de govern més pròxim als ciutadans que pugui assumir-ne els costos i els beneficis. La conclusió natural d'aquest procés ha de convertir la Generalitat en l'administració pública única de l'estat espanyol a Catalunya.

Ara bé un tret bàsic de la globalització és el caràcter universal de problemes molt rellevants per a les societats actuals, com ara la present crisi financera, la política de defensa, la conservació del medi ambient o fins i tot la persecució del crim organitzat. Cap d'aquestes qüestions no admet solucions abordables des d'un àmbit territorial limitat, sigui una regió, una nacionalitat o un estat.

En el pla ideològic, l'amplitud dels temes plantejats supera la capacitat de resposta de les ideologies basades en la segmentació de la societat en funció de la nacionalitat, de la religió, de la raça o de la classe social i per aquest motiu el catalanisme del segle XXI no s'hauria d'inspirar en cap d'aquestes ideologies si es vol mantenir vigent en la societat catalana.

L'alternativa més evident consisteix en reforçar les institucions polítiques d'àmbit supraestatal, i des de Catalunya el marc de referència més pròxim és el de la construcció de la unitat política d'Europa. Contribuir-hi connecta amb una de les tradicions més positives del catalanisme i reforçarà els qui fonamenten la unitat europea en el respecte a la pluralitat dels pobles que la componen.

La productivitat del sistema de valors

La prosperitat material no depèn principalment de factors materials com ara les riqueses naturals o l'extensió del territori. Són més importants els patrons de conducta de la població, els valors als que una societat es mostra fidel. I en el cas de Catalunya, el que explica en bona part que hagi tingut un ritme de progrés econòmic superior al d'Espanya els darrers cent cinquanta anys és precisament que la societat catalana creu i cultiva un sistema de valors que afavoreix l'activitat productiva.

El progrés econòmic comporta una millora de les condicions materials per a la majoria de la població. Hi ha molts factors que contribueixen en aquesta millora, però només un és absoluta-

ment necessari: el canvi en els sistemes de producció i distribució de béns i de serveis. I els canvis són un producte de les innovacions que s'introdueixen, raó per la qual les societats amb un sistema de valors que tolera i potencia les innovacions són les que progressen més ràpidament.

Les innovacions neixen de la creativitat i de l'esperit emprenedor, que a Catalunya van ser els motors de la industrialització el segle passat i s'han mantingut vius en la societat catalana. L'ur continuïtat està íntimament vinculada al domini social d'una ideologia i d'unes institucions de matriu democràtica perquè a la llarga només fructifiquen en el marc d'una societat on el respecte a la llibertat individual i els incentius a les innovacions envolten el conjunt de les institucions i eduquen les generacions successives en aquests valors.

La creació d'una cultura empresarial no es resol, doncs, amb la implantació d'escoles de negoci i amb l'aprenentatge d'idiomes, tot i que són eines que naturalment hi ajuden. Més aviat depèn del sistema de valors que regeix la societat. Per a la societat catalana el catalanisme ha defensat la valoració del treball, la llibertat individual i la responsabilitat personal, la defensa inequívoca de la democràcia i la tolerància, tots ells valors apropiats per a l'arrelament de la tradició empresarial catalana.

És una herència valuosa per a encarar el repte de la globalització perquè coincideix plenament amb la direcció seguida per les societats més avançades. Les quals, sota l'impuls de la revolució tecnològica i dels valors en auge de la llibertat personal i la responsabilitat personal avancen, no sense dificultats, pel camí de la descentralització i de la integració de la diversitat religiosa, ètnica o nacional segons els casos.

En aquest punt és indefugible parlar de l'Administració pública, atès que té un pes prou rellevant avui en dia en la societat i en l'economia de Catalunya per a influir en la direcció que prendran els esdeveniments. Si l'adaptació a l'aldea global és l'horitzó actual per al país, la funció del sector públic resulta decisiva per assegurar la cohesió social, per a bastir un sistema educatiu eficient, i per a tenir una dotació suficient d'infraestructures de comunicació, incloent-hi les comunicacions electròniques. Cohesió social, educació i dotació d'infraestructures són tres temes cabdals per a garantir que el pas cap a la globalització es fa amb garanties d'èxit, sobretot per a una societat reduïda com és la societat catalana.

La contribució de Catalunya a Europa

Per a finalitzar voldria insistir en què vivim un període de canvi social intens sota l'impuls del desenvolupament tecnològic, i de la percepció cada cop més extesa de què els problemes socials més profunds tenen una dimensió universal, raó per la qual des de cada societat s'ha de contribuir a què les solucions siguin, també, el més àmplies possible. En el llibre que he publicat recentment amb el títol d'aquest article, *Catalunya a l'aldea global*, la contribució de Catalunya es contempla en els termes següents:

La construcció d'una Europa política és el marc en el qual es pot donar una resposta satisfactòria per a Catalunya a la tensió entre el punt de partida particular del catalanisme i la dimen-

sió global dels problemes que, a Catalunya com arreu, importen als ciutadans. Abans que pugui quallar una Constitució Europea cal desenvolupar un espai públic europeu que permeti la formació d'una voluntat política comuna. Molts consideraran això una pura utopia; però els mateixos problemes globals que avui ens aclaparen ens empenyen, pel nostre propi interès, en aquesta direcció.

En el marc de l'espai públic europeu al·ludit, mantenir eficaçment la personalitat pròpia d'una Catalunya de sis milions d'habitants, menys del dos per cent de la població europea, pot semblar un repte desproporcionat i tal vegada ho sigui.

Però un tret distintiu del caràcter català és el realisme. Doncs bé, siguem de bell nou realites. Exigim-nos l'impossible.